

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра філософії та культурології

06-07-220М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять та самостійного вивчення
навчальної дисципліни

«Філософія геопростору»

для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Туризм і рекреація»
спеціальності 242 «Туризм і рекреація»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною
радою з якості ННІАЗ
Протокол № 4
від 24.10.2023 р.

Рівне – 2023

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія геопростору» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Туризм і рекреація» спеціальності 242 «Туризм і рекреація» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Мельничук М. С. – Рівне : НУВГП, 2023. – 20 с.

Укладач: Мельничук М. С., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та культурології.

Відповідальний за випуск: Шадюк Т. А., кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії та культурології.

Керівник групи забезпечення
спеціальності 242 «Туризм і рекреація»

Коротун О. П.

© М. С. Мельничук, 2023
© НУВГП, 2023

Зміст

1. Вступ.....	4
2. Методичні поради по підготовці до семінарських занять.....	5
3. Зміст програми навчальної дисципліни	6
4. Теми семінарських занять.....	7
5. Структура навчальної дисципліни для заочної форми навчання.....	8
6. Плани семінарських занять.....	9
7. Методи оцінювання знань.....	15
8. Методичне забезпечення.....	17
9. Література	18

1. Вступ

Дисципліна «**Філософія геопростору**» відноситься до варіативної частини загальногуманітарного циклу і орієнтована на підвищення гуманістичної складової при підготовці магістрів. Дисципліна базується на знаннях, отриманих при вивченні загальних гуманітарних, соціально-економічних дисциплін, таких як: «Філософія», «Культурологія та релігієзнавство», «Географія та економіка міжнародного туризму», «Українська державність і культура»,

Актуальність. Однією з найголовніших актуальних тенденцій у багатьох філософських та соціальних дисциплінах сьогодні є онтологічний поворот. Разом з екологічною кризою та запитом на критику антропоцентризму це підштовхує до постановки питання про переосмислення природи. Природа парадоксальним чином розкривається як безумовність одиничного (сингулярність) і синтез цієї одиничності в чуттєвому (афект). Філософія геопростору на відміну від традиційної геополітики оперує не абсолютними величинами природного чи матеріального багатства географічних просторів (країни, регіону, місцевості), а впорядкованим співвіднесенням космосу (природи), мікрокосмосу (душі людини) і місцевості (полісу) у даному місці й соціальному часі. Цей пошук включає звернення до минулого, до цивілізаційного коду та до традиції самоідентифікації що, по суті, й експлікує актуальність в розрізі трансформаційних тенденцій мультикультурності геопростору.

Мета презентованих методичних вказівок – є ознайомлення магістрів з основними геофілософськими ідеями минулого і сьогодення. Курс припускає шляхом виявлення взаємозв'язку цивілізаційних чинників і геостратегій провідних держав, навчити магістрантів не лише навичкам самостійного геофілософського аналізу, але й акумулювати здібності власного бачення можливих векторів розвитку та трансформацій геополітичних реалій, що склалися.

Специфіка експлікованого у методичних вказівках матеріалу трактується прагненням окреслити широкий об'єм кола проблем, на які акцентують свою наукову увагу сучасні філософи, культурологи, геополітики, з урахуванням їх впливу

щодо реалій сьогоденного мультикультурного простору світу сучасності.

В процесі опанування навчальної дисципліни здобувач повинен **знати:**

- основні геофілософські ідеї в ракурсі їх трансформацій;
- особливості і специфіку різних світових цивілізацій в геопросторовому ракурсі;
- передумови політичної та соціальної трансформації в розрізі геофілософських проблем
- місце і роль цивілізаційного чинника в геостратегії провідних світових центрів ;
- володіти основами географічного детермінізму;
- місце геопроцесів у функціонуванні сучасного соціально-культурного розвитку.;

вміти:

- застосовувати результати геопросторового філософського аналізу до соціального життя;
- прогнозувати розвиток геополітичної ситуації такою, що склалася в тій або іншій цивілізації;
- встановлювати взаємозв'язок між тенденціями розвитку цивілізаційних процесів і геостратегією що проводиться тим або іншим центром сили;
- виділяти основні тенденції і закономірності розвитку різних цивілізацій; використати дослідження геофілософських питань для узагальнюючих висновків і оцінок.

2. Методичні поради по підготовці до семінарських занять:

Практичні заняття є квінтесенцією творчої самостійної роботи здобувачів в процесі оволодіння змістом дисципліни «Філософія геопростору». Комплексні знання щодо геофілософії як явища інтелектуальної культури не просто засвоїти, не осягнувши попередньо ряд дисциплін культурологічно-філософського та географічно-політичного змісту. Для вивчення «Філософії геопростору» необхідна активна праця розуму й критичного мислення, оскільки дана дисципліна не просто містить концептуальний набір знань, а сфокусована на те, щоб

навчити дослідника самостійно здійснювати аналітику й вміти демаркувати особливості соціальної та політичної трансформації в розрізі геофілософських проблем враховуючи їх змістовий поліфонізм.

Осягнувши матеріал прослуханої лекції, здобувач вишу готується до практичного (семінарського) заняття у відповідності до експлікованого плану. Відповідним вагомим аспектом якісної підготовки є опанування понятійно-категоріальним апаратом в ракурсі геофілософської проблематики.

Готуючись до занять здобувач повинен використовувати як базову, так і допоміжну літературу, штудуючи літературні джерела в ракурсі культурологічних, соціологічних й філософських наукових розвідок.

Для самостійної перевірки засвоєних знань до кожної теми подаються контрольні питання.

Лекційний матеріал, теми першоджерел, тестові завдання можна знайти на навчальній платформі Moodle:

3. Зміст програми навчальної дисципліни Структура навчальної дисципліни для денної форми навчання

Назва змістовних модулів і тем	Кількість годин			
	Лекції	Практ. заняття	СРС	Разом
1	2	3	4	5
Модуль I				
Витоки філософії геопростору				
Тема 1. Ідейні витоки філософії геопростору	2	2	10	14
Тема 2. Філософія простору	2	2	10	14
Тема 3. Географічний простір та ментальність. Особливості географічного детермінізму	2	2	10	14

Модуль II				
Компаративний філософський аналіз цивілізацій у геопросторі.				
Тема 4. Полігранний світ цивілізацій. Східна транскрипція моделі філософії геопростору	4	4	15	23
Тема 5. Західна цивілізація в ракурсі соціополітичних трансформацій.	4	2	10	16
Тема 6. Цивілізаційні виклики сучасності	2	2	10	14
Тема 7. Геополітика та світопорядок: витоки, реалії і проблеми, тенденції і перспективи	2	2	6	10
Усього годин	18	16	71	105

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Теми	Кількість годин
1.	Ідейні витоки філософії геопростору	2
2.	Філософія простору	2
3.	Географічний простір та ментальність. Особливості географічного детермінізму	2
4.	Полігранний світ цивілізацій. Східна транскрипція моделі філософії геопростору	4
5.	Західна цивілізація в ракурсі соціополітичних трансформацій.	2
6.	Цивілізаційні виклики сучасності	2
7.	Геополітика та світопорядок: витоки, реалії і проблеми, тенденції і перспективи	
	Разом	16

Самостійна робота студентів

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Розуміння філософії іманентного простору в якості методологічного фундаменту цивілізаційної геополітики	10
2.	Творча енергетика рубежу багатовимірної комунікаційної держави як стратегічний ресурс національної безпеки.	10
3.	Роль та місце географічного детермінізму у сучасній філософській думці.	10
4.	Культура цивілізацій в ракурсі відкритості та запозичення.	15
5.	Причини занепаду традиційних цінностей в Західній і Центральній Європі.	10
6.	Глобальні проблеми сучасності. Римський клуб. Людина в ракурсі глобалізації. Проблеми людства метамодерну .	10
7.	Здійснити експлікацію проблеми війни та збереження миру в ракурсі філософії геопростору та геополітики.	6
	Разом	71

5. Структура навчальної дисципліни для заочної форми навчання

Назва змістовних модулів і тем	Кількість годин			
	Лекції	Практ. з.	СРС	Разом
1	2	3	4	5
Модуль I				
Витоки філософії геопростору				
Тема 1. Ідейні витоки філософії геопростору	1	2	10	13

Тема 2 Філософія простору			10	10
Тема 3. Географічний простір та ментальність. Особливості географічного детермінізму		2	10	12
Модуль II				
Компаративний філософський аналіз цивілізацій у геопросторі				
Тема 4. Полігранний світ цивілізацій. Східна транскрипція моделі філософії геопростору	1	2	20	13
Тема 5. Західна цивілізація в ракурсі соціополітичних трансформацій.		2	20	22
Тема 6. Цивілізаційні виклики сучасності		2	10	22
Тема 7. Геополітика та світопорядок: витоки, реалії і проблеми, тенденції і перспективи			13	13
Усього годин	2	10	93	105

6. Плани семінарських занять

МОДУЛЬ I. ВИТОКИ ФІЛОСОФІЇ ГЕОПРОСТОРУ

Тема 1. Ідейні витоки

Основні поняття та категорії: геофілософія, геополітика, геокультура, телурократія, таласократія, геополітична епоха, геополітичний цикл.

План

1. Місце філософії геопростору в системі філософського та політичного знання.
2. Множинність світів: теорії та практики. Історичний поліфонізм підходів.
3. Горизонти філософії геопростору.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Окреслити місце геофілософії в системі філософського та політологічного знання.

2. Вказати предмет, категорії, завдання, методи і функції філософії геопростору.

3. Як ми розуміємо філософію іманентного простору в якості методологічного фундаменту цивілізаційної геополітики?

4. В чому полягає метафізична ідея Канта про множинність світів в точці?

5. Охарактеризувати геофілософські ідеї Ф. Ніцше і Е. Гуссерля.

6. Вказати причини динамічного розвитку європейської цивілізації і передбачення ідеї трансграничної співпраці в дослідженнях Відаля де ла Бланша.

7. Комунікаційні вісі, як чинники становлення держав і взаємопроникнення культур: основні аспекти наукових шукань Відаля де ла Бланша.

8. Історія світу в часі і просторі за Ф. Броделем.

9. Вчення про філософію як геофілософію і географію природи; «географія розуму» в спільній праці Жіля Дельоза і Фелікса Гваттарі «Що таке філософія»?

Література: базова: [1, 2, 3], допоміжна: [1, 2, 3,].

Тема 2. Філософія простору

Основні поняття та категорії: комунікативність, комунікативний простір, ландшафт життя, історичний ландшафт, еврамар, моремар, геострати, геомари.

План

1. Багатовимірний комунікаційний простір.

2. Аспекти та концепти багатовимірності простору. Принципи рубіжної комунікативності.

3. Філософський ракурс рубіжності цивілізаційного простору

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. В чому полягає універсальний сенс поняття «комунікація»?

2. Проаналізувати рубежі у багатовимірному комунікаційному просторі.

3. Які основні рівні багатовимірного комунікаційного простору (геополітичний, гео економічний простір міжособових комунікацій)?

4. Поняття природних і конвенціональних меж.

5. Які основні принципи комунікативності рубежу?

6. Окреслити рубежі цивілізацій.

7. Творча енергетика рубежу багатовимірної комунікаційної держави як стратегічний ресурс національної безпеки.

Література: базова: [1,2,3, 5, 13, 14], допоміжна: [1,2,3,].

Тема 3. Географічний простір та ментальність. Особливості географічного детермінізму

Основні поняття та категорії: детермінізм, географічний детермінізм, номос землі, географічний посибілізм, ментальність, географічний простір.

План

1. Географічний детермінізм: філософська транскрипція.

2. Філософське розуміння феномену географічного простору.

3. Національна ментальність та особливості формування її в географічному просторі.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Географічний простір як об'єкт дослідження та наукового інтересу.

2. Проаналізувати хорологічний переворот в географічній науці.

3. Розкрити поняття ландшафту та рельєфу у витоків формування географії як дистанційної науки.

4. Яка роль геопросторового середовища у формуванні ментальності українця?

5. Географічний детермінізм та його ідейні джерела.

6. Окреслити роль та місце географічного детермінізму у сучасній філософській думці.

Література: базова: [1,2,3, 8, 9], допоміжна: [3, 5, 6].

МОДУЛЬ II. КОМПАРАТИВНИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ЦИВІЛІЗАЦІЙ У ГЕОПРОСТОРИ

Тема 4. Полігранний світ цивілізацій. Східна транскрипція моделі філософії геопростору

Основні поняття та категорії: інтравертність, традиціоналізм, карма, сансара, жень, джихад, газават, фундаменталізм.

План

1. Особливості східної інтравертності як базису формування традиціоналістичної константи.
2. Духовність як базис цивілізації Сходу
3. Індія, як поліетнічне та поліконфесійне явище у геопросторі Сходу.
4. Суть стратегії китайського шляху. Великий китайський порядок. Уроки китайської цивілізації.
5. Витоки формування ісламу. Ісламський фундаменталізм. Філософія джихаду.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Охарактеризувати стійкі ознаки приналежності до цивілізації як цивілізаційний (культурно-генетичний) код.
2. Чи можна розглядати систему комунікацій, що історично склалася, як гарант безпеки?
3. Чому духовність постає як основний двигун розвитку цивілізацій?
4. Розглянути культуру цивілізацій в ракурсі відкритості та запозичення.
5. Індія, як поліетнічне та поліконфесійне явище у геопросторі Сходу.
6. До чого приведе відмова від власного культурного "грунту" шляхом запозичення духовних цінностей іншої цивілізації, і чи можливі негативні наслідки?

Література: базова: [1,2,3, 8, 9, 11, 14], допоміжна: [2, 5].

Тема 5. Західна цивілізація в ракурсі соціополітичних трансформацій.

Основні поняття та категорії: екстравертність, прогресивізм, антропоморфізм, наївний пантеїзм, демократія, креаціонізм, реформація.

План

1. Стрижнева доба та природний фактор у формуванні західноєвропейської цивілізації.
2. Розвиток духовної сфери в період античної цивілізації.
3. Роль та місце філософсько-релігійних концепцій в політичному, духовному та економічному житті суспільства в геопросторі Середньовіччя.
4. Роль Великих географічних відкриттів у формуванні капіталістичних відносин.
5. Антропоцентризм Просвітництва як рушійна сила культурного розквіту західноєвропейської цивілізації.
6. Занепад традиційних духовно-культурних цінностей в геопросторі Західної та Центральної Європи.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. В чому проявляється становлення західноєвропейської цивілізації на геополітичних, геоekonomічних і етнічних рубежах?
2. Окреслити роль Реформації в становленні західноєвропейської цивілізації.
3. Людина, що перетворює багатовимірний простір, як ядро західної цивілізації.
4. В чому проявляються принципи єдності та розбіжностей європейської демократії і християнства?
5. Проаналізувати причини занепаду традиційних цінностей в Західній і Центральній Європі.

Література: базова: [1, 2, 3, 8, 9, 11, 14], допоміжна: [2, 5].

Тема 6. Цивілізаційні виклики сучасності

Основні поняття та категорії: глобалізація, глобалізм, антиглобалізм, антропосоціогенез, патріотизм, націоналізм, тероризм.

План

1. Історичні етапи глобалізації.
2. Міжнародний тероризм як глобальна проблема в ракурсі світового геопростору.
3. Націоналізм та принципи національної держави.
4. Цивілізаційні виклики світу та сучасної України.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Глобалізм і антиглобалізм: демаркація понять.
2. Проаналізувати сутність націоналізму як явища.
3. У чому проявляються принципи національної держави
4. Розтлумачити та здійснити демаркацію понять: міжнародний тероризм; державний тероризм.
5. Що ми розуміємо під войовничим атеїзмом?
6. Ринковий і релігійний фундаменталізм: сутність понять.

Література: базова: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12], допоміжна: [2,3,4,6,7].

Тема 7. Геополітика та світопорядок: витоки, реалії і проблеми, тенденції і перспективи.

Основні поняття та категорії: геополітика, світовий порядок, військова агресія, демографія, демографічна політика.

План

1. Геополітика і майбутнє України в ракурсі філософії геопростору.
2. Демографічна проблема як цивілізаційний виклик XXI століття.
3. Релігійний фундаменталізм та войовничий атеїзм як камені спотикання розвитку сучасної світової цивілізації.
4. Перспективи світового ладу в ракурсі сучасної геополітики та геофілософії.
5. Проблема збереження миру: шляхи та перспективи.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Проаналізувати геополітику і майбутнє України в сучасному геопросторі.
2. Визначити поняття демографічної безпеки, її сутність.
3. Світовий лад. Проаналізувати сучасний стан та перспективи.
4. Які основні механізми врегулювання міжнародних конфліктів?
5. Здійснити експлікацію проблеми війни та збереження миру в ракурсі філософії геопростору та геополітики.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12], допоміжна: [2, 3, 4, 6, 7].

Тематика есе, мультимедійних презентацій (за вибором).

1. Геофілософські ідеї у науковій спадщині І. Канта, Ф. Ніцше, Е. Гусерля.
2. «Географія розуму» Жюль Дельоза та Фелікса Гваттарі.
3. Сутність поняття «ландшафт життя».
4. Багатовимірність комунікаційного простору у ракурсі філософії геопростору.
5. Географічний детермінізм в історії світової філософської думки.
6. Національна ментальність та етнопростір: сьогодення та перспективи України.
7. Джихад та газават у геопросторі Ісламу: демаркація понять та філософсько-культурологічний аналіз.
8. Витоки та зародження філософської думки на території країн Індії та Китаю: варіативність географічно-політичних передумов.
9. Західна транскрипція формування демократичних, релігійних та антропоцентричних ідей.
10. Глобалізм та антиглобалістичні рухи сучасності.
11. Націоналізм в Україні: передтеча тероризму чи порятунк держави. Передумови виникнення ідеї.

7. Методи оцінювання знань

Поточна форма контролю включає в себе наступні форми робіт та оціночні бали за їх виконання

№ п.п	Види навчальної діяльності	Оціночні бали
	Відвідування практичних занять	1 б. за 1 заняття
	Підготовка письмового есе по проблемі	4 б.
	Доповідь на семінарському занятті	2-4б. за 1 виступ
	Участь у дискусії під час семінарського заняття	0,5-1 б. за 1 заняття
	Підготовка конспекту першоджерел і використання його у відповіді	2 б.

	Виступ з доповіддю на студентській науковій конференції	3 б.
	Виступ з доповіддю на студентській науковій конференції в іншому вузі	5 б.
	Участь у конкурсі студентських наукових робіт	2 б.
	Участь у олімпіаді з філософії	2 б.
	Призове місце в олімпіаді, конкурсі есе чи конференції	5 б.
	Підготовка мультимедійної презентації	5 б.
	Участь у громадських заходах, приурочених геофілософським та культурологічно-релігієзнавчим тематикам сьогодення	3 б.
	Участь у роботі студентського Наукового гуртка	5 б.
	За якісне ставлення до вивчення дисципліни	1 – 3 б.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Поточне опитування та СРС									Екзамен	Сума
T1	T2	T3	МК1	T4	T5	T6	T7	МК2	40	100
5	10	10	20	10	10	10	5	20		

*Екзамен у тестовій формі складається за умови скасування модульних контролів МК1 і МК2.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку

90-100	Відмінно	зараховано
82-89	Добре	зараховано
74-81		
64-73	задовільно	зараховано
60-63		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Методичне забезпечення

- 06-07-59S Мельничук М. С. (2023) Силабус навчальної дисципліни «Філософія геопростору» для здобувачів вищої освіти ступеня «магістр», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Туризм і рекреація» спеціальності 242 «Туризм і рекреація». [Силабус] <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/27474>
- 06-07-60S Мельничук, М. С. (2023) Силабус навчальної дисципліни «Культурологія та релігієзнавство» для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Туризм і рекреація» спеціальності 242 «Туризм і рекреація» денної форми навчання. [Силабус] <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/27410>
- 3.06-07-54S Мельничук, М. С. (2023) Силабус навчальної дисципліни «Культурологія та релігієзнавство» для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Готельно-ресторанна справа» спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» денної форми навчання. <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/26105>

9. Література

Базова

1. Ареф'єва А. Ю. Глобалізаційні процеси в культурі сучасності. *Гілея: науковий вісник* : зб. наук. пр. / гол. ред. В. М. Вашкевич. К. : Вид-во «Гілея», 2017. Вип. 116 (1). С. 185–189.
2. Арт'ємова Є. С. Євроскептицизм у сучасному геополітичному дискурсі Європейського Союзу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : 21.03.03. ДНУ ім. Олеся Гончара. Дніпропетровськ, 2014. 20 с.
3. Геополітика : енциклопедія / Є. М. Суліма та ін. Київ : Знання, 2013. 919 с.
4. Герасіна Л. Глобалізація. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. М. Требіна. Харків : Право, 2015. 400 с.
5. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія : підручник. Х. : Право, 2013. 432 с.
6. Дубов Д. В. Кіберпростір як новий вимір геополітичного суперництва : монографія. Київ : НІСД, 2014. 326 с.
7. Ігнат'єва Т. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. спец. «Політологія», «Історія України». Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. 112 с.
8. Матвєєва О. В. Проблеми мондіалістської інтерпретації постглобалізму. *Наукові праці. Політологія*. 2016. В. 261. Т. 273. С. 103–108.
9. Мельничук М. С. Геопросторовий аспект культури у фокусі реалій сьогодення. *Туризм: наука, освіта, практика - 2023 рік*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції 20 квітня 2023 р. Рівне : НУВГП, 2023. С. 140–143.
10. Сич О. Соціально-консервативний націоналізм: теорія і політика : монографія. Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2019. 544 с.
11. Сміт Е. Д. Національна ідентичність : монографія. Львів : Основи, 2014. 224 с.

12. Melnychuk M. Culturological And Philosophical Explication Of The Place And Role Of Religion In Terms Of Computerization Of The Modern World. The XXXII International Scientific and Practical Conference. *Modern development of science and the latest perspectives*, August 16–19, 2022, Vancouver, Canada. P. 286–289.
13. Melnychuk M. Exegesis Of Cyberculture From The Perspective Of The Requirements Of The Tendencies Of The Neoreligiized Metamodern World. *Вісник ЖДУ імені Івана Франка. Філософські науки*. Житомир, 2022. Випуск 2(92). С. 23–32.
14. Melnychuk M. Reconstruction Of The Religious Paradigm In The Modern Globalized World. / Oleh Sokolovskyi, Oksana Chaplinska. *Scientific journal. Published by the decision of the Scientific Council of Khachatur Abovian Armenian State Pedagogical University Department of Philosophy and Logic named after Academician Georg Brutian WISDOM*. View of 2021. Vol. 18 No. 2. P. 153–161.
15. Melnychuk M., Saukh P. Tendencies Of Desacralization And Symbolism In Spiritual Culture Through The Prism Of Modernity Challenges *Вісник ЖДУ імені Івана Франка. Філософські науки*. Житомир, 2020. Випуск 1(87). С. 5–14

Допоміжна

1. Зінченко В. В. Міжнародні економічні відносини : навчальний посібник. К. : Кондор, 2013. 630 с.
2. Карпенко Н. В. Геополітичні аспекти іміджевого позиціонування України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : 21.03.03. Київ, 2015. 22 с.
3. Крисаченко В. С. Людина і довкілля: Антологія у 2 кн. К. : Заповіт, 2015. 430 с.
4. Маца К. А. Теоретико-методологические основы географического исследования Земли как планетарной системы: монография. Полтава : ПУЭТ, 2015. 264 с.
5. Погрібна В. Культурна травма. *Політологічний енциклопедичний словник* / за ред. М. Требіна. Харків : Право, 2015. С. 375–376.

6. Погрібна В. Культурний шок. *Політологічний енциклопедичний словник* / за ред. М. Требіна. Харків : Право, 2015. С. 376–378.
7. Скребець О. В. Еволюція імперської ідеї в російській політичній думці: концептуальний вимір : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політ. наук : 23.00.01. Львів, 2013. 35 с.
8. Чекаленко Л. Д. Засади взаємовідносин України і Росії: Крим. *Віче: громадсько-політичний і теоретичний журнал*. 2014. № 6. С. 14–16.
9. Melnichuk M. The Paradox Of Cyberculture. *The 22th International scientific and practical conference “Modern theories and improvement of world methods”* (June 06–09, 2023). Helsinki, Finland. International Science Group. 2023. P. 75–78.